

Covenant & Conversation

Jonathan Sacks
THE RABBI SACKS LEGACY

RABI LORD JONATHAN SACKS'IN ÖĞRETİ VE YAZILARINDAN

Covenant & Conversation yazılarına sağladıkları ve Harry (Chaim) Schimmel'in anısına adanan cömert sponsorlukları için Schimmel Ailesi'ne teşekkürlerimizle. "R. Chaim Schimmel'in Tora'sını, onunla ilk karşılaştığım zamandan beri severim. Sadece yüzeysel gerçeğe değil, altta yatan daha derin gerçeğe olan bağlantısıyla da ilgilenmeye gayret eder. 60 yıldır kendisine eşlik eden olağanüstü eşi Anna'yla birlikte, aile, cemaat ve Tora sevgisine adanmış bir yaşam inşa ettiler. Ortaya koydukları örnek yaşamla beni fazlasıyla etkilemiş müstesna bir çift." – Rabi Sacks

Vayeleh Kalp, Yuva, Metin

Şu noktaya kadar Moşe, Bene Yisrael'e 612 *mitsva* vermiştir. Ama hâlâ vereceği bir talimat daha vardır. Ömrünün son talimatı, Tora'nın son *mitsvası*dır bu.

Şimdi; kendinize şu şarkıyı yazın. Onu Bene Yisrael'e öğret; onu ağızlarına koy ki bu şarkı Bene Yisrael'e karşı Benim şahidim olsun.

Devarim 31:19

Sözlü Gelenek bu emri, her Bene Yisrael mensubunun bir Sefer Tora'nın yazılmasında pay sahibi olması gerektiği şeklinde anlamıştır. Rambam bu kanunu şu sözlerle formüle etmiştir:

Her Yisreeli erkeğe kendisine bir Sefer Tora yazması emredilmiştir. Pasukta söylendiği gibi: "Şimdi; kendinize şu şarkıyı yazın." Başka bir deyişle "Kendinize bu şarkıyı içeren Tora'yı [tam bir kopya şeklinde] yazın," zira Tora'nın bölümleri [biri kitap olarak] ayrı ayrı yazılmaz [ve

sadece tam bir Sefer Tora halinde yazılabilir]. Bir kişi ebeveyninden bir Sefer Tora miras almışsa bile, yine de kendisi için [ayrı] bir tane yazması *mitsva*dır ve bunu yapan kişi, sanki [Tora'yı] Sinay Dağı'ndan almış gibidir. Sefer Tora yazmayı bilmeyen biri bunu kendisi için yapacak bir [sofer] tutabilir. Ve her kim tek bir harfi bile düzeltirse, sanki tam bir Sefer Tora yazmış gibidir.

Tefilin, Mezuza ve Sefer Tora Kanunları 7:1

Moşe'nin bu kanunu en sona bırakmasında şiirsel bir yan vardır. Çünkü bu şekilde Moşe bir sonraki nesle ve aslında gelecek tüm nesillere bir mesaj veriyor gibidir:

"Atalarım Tora'yı Moşe'den aldılar' diyebiliyor olmanın yeterli olduğunu düşünmeyin. Onu her nesilde siz de almalı ve yeni hale getirmelisiniz."

Ve Yahudiler öyle de yapmışlardır.

Kur'an, Yahudilerden "Ehl-i Kitap" diye bahseder: "İlahi bir kitaba inananlar." Ancak bu çok yetersiz bir ifadedir. Yahudilik, *tümüyle*, bir halk ile bir kitap arasındaki – Yahudiler ve Tora arasındaki – uzun ve kapsamlı bir aşk hikâyesidir. Bir halkın bir kitabı bu kadar onurlandırdığı başka bir örnek yoktur. Yahudiler Tora'yı okumuşlar, öğrenmişler, incelemişler, onunla tartışmışlar, onu yaşamışlardır. Onun huzurunda sanki bir kralın huzurunda durur gibi durmuşlardır. Simhat Tora'da sanki bir gelinmiş gibi onunla dans etmişlerdir. Eğer – Tanrı korusun – yere düştüyse, oruç tutmuşlardır. Bir Sefer Tora artık kullanılamaz hale geldiğinde onu sanki vefat eden bir akrabaymış gibi gömmüşlerdir.

Bin yıl boyunca, ona tefsirler yazmışlar ve bu tefsirler Tanah'ın geri kalanını oluşturmuştur (Moşe ile son peygamber Malahi arasında bin yıl vardır ve peygamberlik kitaplarının en son bölümünde Malahi, Tanrı'nın Adına "Kulum Moşe'nin Tora'sını, ona Horev'de tüm Yisrael için verdiğim hükümleri ve kanunları hatırlayın" demektedir). Sonra, son peygamberlerle Babil Talmudu'nun kapanışına kadar bir bin yıl daha, bu tefsirlere tefsirler yazmışlar ve bu da Sözlü Kanun'un dokümanlarını – Midraş, Mişna ve Gemara'yı – oluşturmuştur. Ardından, Geonim döneminden Rişonim ve Aharonim dönemlerine kadar bir bin yıl daha, tefsirlerin tefsirlerine tefsirler yazmışlar ve bunlar da, Tanah açıklamaları, kanun kodları ve felsefi eserler şeklini almıştır. Modern çağa

kadar, kelimenin tam anlamıyla her Yahudilik metni, Tora'nın doğrudan veya dolaylı bir tefsiri niteliğindedir.

Yüz nesil boyunca Tora bir kitaptan çok daha öte olmuştur. Tora, Tanrı'nın Yahudi halkına yönelik aşk mektubuydu, Sözü'nün armağanıydı, nişanlarının taahhüdüydü, Göklerle Yahudi halkı arasındaki evlilik akdiydi, Tanrı'nın asla feshetmeyeceği ve geri çekmeyeceği bağıdı. Halkın tarihini ve Tanrı'nın hükümleraltılığı altındaki bir ulus olarak yazılı anayasasını teşkil ediyordu. Ülkelerinden sürüldükleri zaman Tora, geçmişteki söze ve geleceğe yönelik ümide dair belgesel bir kanıt halini almıştı. Zekice bir ifadeyle, şair Heinrich Heine, Tora'yı "Yahudi'nin taşınabilir anavatanı" olarak adlandırmıştı. George Steiner'in yorumuyla, "Metin yuvadır; her tefsir [o yuvaya] bir dönüştür".¹

Dünyaya saçılmış, dağılmış, ülkesiz, güçsüz olsa da, Yahudi, Tora'ya sahip olduğu sürece yuvasındaydı – fiziksel değilse bile, manevi açıdan. Yahudilerin elinde kalan tek şeyin Tora olduğu zamanlar olmuştur. Yom Kipur'un sonundaki Neila duasında Aşkenaz cemaatleri tarafından okunan bir manzumede yer alan yürek parçalayıcı bir cümle de buradan kaynaklanır:

En lanu şiur, rak aTora azot.

"Elimizde bu Tora'dan başka bir şey yok!".

Tora onların dünyasıydı. Bir Midraş'a göre Tora yaratılışın mimarisiydi:

¹ George Steiner, "Our Homeland, the Text" ["Anavatanımız; Metin"] *The Salmagundi Reader* içinde, 99-121.

“Tanrı Tora’ya baktı ve Evreni yarattı.” Başka bir geleneğe göre, Tora’nın bütünü, Tanrı’nın tek bir mistik İsmi’ni oluşturmaktaydı. Hahamlarımız onun, ak ateşin üzerine kara ateşten harflerle yazıldığını söylemişlerdi. Rabi Yose ben Kisma, halk içinde Tora öğrettiği için Romalılar tarafından tutuklanmış, idama mahkûm edilmiş, bir Sefer Tora’ya sarılarak ateşe verilmişti. Ruhunu teslim etmek üzereyken öğrencileri ona ne gördüğünü sordular. Cevap verdi: “Parşömenin yandığını görüyorum, ama harfler [göklere geri] uçuyor” (Avoda Zara 18a).

Romalılar tomarları yakıyor olabilirlerdi; ama Tora yok edilemez nitelikteydi.

Dolayısıyla, Moşe yaşamının sonuna ve Tora da anlatımının bitimine erişirken, en son emrin, Tora’yı yazmaya ve öğrenmeye, onu halka öğretmeye ve ne o onları ne de onlar onu terk etsin diye “onu ağızlarına koymaya” devam etmek olmasındaki fikirde muazzam bir güç vardır. Tanrı’nın sözü onların içinde yaşayacak ve onlara hayat verecekti.

Talmud, Kral David hakkında ilginç bir hikâye anlatır. David, Tanrı’dan, daha ne kadar yaşayacağını kendisine söylemesini ister. Tanrı ona, bunun hiçbir faninin bilemeyeceği bir şey olduğunu söyleyerek cevap verir. Tanrı’nın David’e açıklamaya hazır olduğu tek şey, onun bir Şabat günü öleceği bilgisidir. Talmud bunun ardından, her Şabat gün boyunca David’in “ağız öğrenimden kesilmezdi” diye anlatır.

David’in öleceği gün geldiğinde Ölüm Meleği ona gönderilir, ama melek, onun aralıksız bir şekilde Tora öğrendiğini görünce, Tora, ölümün olmadığı bir yaşam biçimi olduğundan, onun canını alamayacağını anlar. Sonunda melek bir taktik akıl etmek zorunda kalır. Kraliyet bahçesinde bir ağaçta hışırtı sesine sebep olur. David bu gürültüye neyin yol açtığını görmek için bir merdivene çıkar. Merdivenin basamaklarından biri kırılır. David düşer ve bir an için öğrenimini keser. Ve o anda ölür (Şabat 30a-b).

Bu hikâye ne anlatmaktadır? En basit düzeyde bu, Hahamlarımızın Kral David’i bir askeri kahraman ve Yisrael’in en büyük kralı olmaktan çok, bir tövbekâr ve Tora âlimi olarak yeniden canlandırma yoludur (dikkat edilirse Teilim’in bazı *mizmor*ları, özellikle de 1, 19 ve 119, Tora öğrenimini öven manzumelerdir). Ama daha derin bir düzeyde bu öğreti daha fazlasını söylüyor gibidir. David burada Yahudi halkını simgelemektedir. *Yahudi halkı Tora öğrenimini bırakmadığı sürece ölmeyecektir*. Ölüm Meleği’nin ulusal dengi – her ulusun, ne kadar büyük olursa olsun, eninde sonunda gerileyip çökeceğini söyleyen genel tarih kanunu – kim olduklarını ve neden olduklarını asla unutmayarak öğrenimlerini hiçbir zaman kesmeyen bir halk için geçerli değildir.

Tora bu nedenle, Tora’yı yazmaya ve öğrenmeye devam etmeyi öngören bu son emirle sona ermektedir. Ve bu, Simhat Tora’daki, Tora’nın en sonunu okuduktan hemen sonra ara vermeden en başını okumaya geçmek

şeklindeki güzel gelenekle somutlaşır. Tora'nın son sözcüğü *Yisrael*, son harfi *lamed*dir. Tora'nın ilk sözcüğü *Bereşit*, ilk harfi *bet*tir. *Lamed*in ardına *bet* eklerseniz, ortaya çıkan sözcük *lev*, yani "kalp" olur.

Yahudi halkı öğrenmeyi bırakmadığı sürece, Yahudi kalbinin atışı asla durmayacaktır. Bir halkın bir kitabı bu kadar sevdiği başka hiçbir örnek yoktur. Bir halkı bu kadar uzun bir süre boyunca ayakta tutmuş ve daha da yükseğe çıkarmış olan başka hiçbir kitap yoktur.

Şabat Sofrası İçin Tartışma Soruları

1. Tora'yı her nesilde yeni yapma kavramı sizin için ne anlam ifade ediyor?
2. Heine'nin "Yahudi'nin taşınabilir anavatanı" şeklindeki yorumu hakkında ne düşünüyorsunuz?
3. Tora neden bu mitsva ile sona ermelidir? Siz olsanız başka bir mitsvayı son mitsva olarak seçer miydiniz?